

Assignatura	28926 Història de l'Art Antic				
Professor	Montserrat Claveria Nadal				
Cicle	Primer	Quadrimestre	Anual	Crèdits 12	Tipus Troncal
Curs	Primer	Horari	Grup 1 Dilluns i Dimecres (10:00 a 11:30) Grup 2 Dilluns i Dimecres (13:00 a 14:00)		

Contingut:

Aquest programa correspon a la matèria que conforma una de les dues grans parts en les que es divideix l'assignatura d'Art Antic: Art Clàssic i Art del Pròxim Orient. Aquesta part es dedicarà a l'estudi de l'Art Clàssic, és a dir, de les manifestacions artístiques de les civilitzacions antigues, que encapçalaren el desenvolupament cultural de la Mediterrània, des dels inicis de l'Edat del Bronze fins al període tardo antic.

Objectius:

Proporcionar els coneixements essencials d'indole estilístic, tècnic, iconogràfic i històric de les obres principals de l'art clàssic, capacitant a l'estudiant perquè les sàpiga analitzar, relacionar y emplaçar en els successius períodes de cada una de les cultures tractades.

Temari:

I ART PREHEL·LÈNIC

L1 Les Illes Cíclades: El desenvolupament de la Civilització Cíclàdica. La seva producció ceràmica i escultòrica: els anomenats "Ídols Cíclàdics".

L2 Creta i la Civilització Minoica: La periodització de la Cultura Minoica. Les construccions palauenques. La pintura mural i ornamental. La Ceràmica i la seva tipologia. Estatuària de petit format, vasos de pedra i l'orfebreria.

L3 La Civilització Micènica: El Bronze recent a la Grècia Continental i la seva periodització. Les ciutadelles micèniques: fortificacions i palaus. Les tombes. L'escultura arquitectònica monumental. La pintura parietal. Ceràmica: influències i propietats. L'estatuària de petit format de terracota i vori. Metal·lúrgia i orfebreria.

II ART GREC

II.1. Els inicis de l'Edat del Ferro: I: La gènesi del món grec i la seva periodització. II: El submicènic. III: Fases protogeomètrica i geomètrica: estructures constructives. Ceràmica: formes, iconografia, funció i tallers; L'estil geomètric a la ceràmica i a l'estatuària de bronze i vori de petit format. IV: La Consolidació política i l'expansió comercial: L'obertura al Pròxim Orient i a la Mediterrània i el reflex d'aquesta obertura a la ceràmica coríntia, la metal·lúrgia ornamental i els iveris → El component oriental en el desenvolupament del primer art grec: el concepte d'Orientalitzant.

II.2 El Període Orientalitzant i L'Època Arcaica: punts de partida i definició de les bases de l'Art Grec: I: Arquitectura: La voluntat de monumentalització de ciutats i santuaris. Les primeres experiències en l'ús de l'arquitectura en pedra: tècniques constructives. Els ordres arquitectònics. La gènesi del temple grec. Característiques específiques dels temples en els diversos àmbits geogràfics i la progressiva configuració dels ordres. II: La decoració arquitectònica: Tipus. Evolució iconogràfica, formal i estilística. III: L'escultura exempta monumental: orígens; materials i tècniques; tipus, evolució i

significació. IV: Ceràmica: tècniques de producció, formes i iconografia. Ceràmica àtica: els vasos de figures negres; inicis i desenvolupament de la ceràmica de figures roges.

II. 3 L'Època Clàssica:

El Període Sever. I: L'arquitectura de transició: el temple d'Afaia a Egina, el tresor dels Atenencs de Delfos i el temple de Zeus a Olímpia i llur decoració escultòrica. II: La plàstica exempta: les obres de transició al període clàssic més rellevants.

La segona meitat del segle Vè. I: Arquitectura i escultura arquitectònica; Atenes capdavantera: l'Acropolis, l'Àgora i edificis adjacents; altres temples de la Grècia Continental; els temples de la Magna Grècia i Sicília. II: L'escultura exempta: el predomini del bronze; els grans mestres i les seves obres més importants. III: El relleu, la pintura mural i la ceràmica pintada.

El segle IV. Canvis polítics, socials i ideològics. I: L'Arquitectura: evolució i enriquiment de la tipologia. II: L'Escultura exempta: noves tendències temàtiques, formals i estilístiques. Importància de la retratística. III: La ceràmica: decadència de la producció àtica i desplaçament al sud d'Itàlia.

II 4 L' Època Helenística: Expansió de la cultura grega. Unitat i pluralitat de l'art. I: Urbanística: Planificació de ciutats i conjunts religiosos. II: Arquitectura: les innovacions en els materials i les tècniques constructives. III: L'escultura: continuïtat i evolució dels models de finals de l'època clàssica; creació de nous tipus. Apogeu de la retratística reial i privada. Els sarcòfags. IV: Pintura.

III ART ETRUSC

III 1 La gènesi del món etrusc. Les cultures de Terramaras i Vilanova.

III 2 La Civilització Etrusca. I: Característiques generals de l'art etrusc. II: La fase orientalizant i influència grega. III: La planificació de les ciutats. Construccions religioses. Tipologia dels sepulcres i la seva evolució. Decoració arquitectònica de terracota. IV: Escultura exempta: predomini de la coroplàstia. Sarcòfags i urnes cineràries. V: Pintura funerària. Aixovars funeraris. VI: Ceràmica: importació i producció local.

IV ART ROMÀ

IV 1 Els orígens de Roma i la consolidació de l'Estat Romà.

IV 2 Característiques generals de l'art romà. Substrat itàlic i aportació de l'art grec.

IV3 Topografia i urbanística: organització del territori; la ciutat i els elements que la constitueixen: construccions defensives, edificis religiosos i públics civils, edificis dedicats a l'oci, monuments honorífics, construccions domèstiques, monuments funeraris, construccions funcionals.

IV 4 Arquitectura: I: Materials i tècniques de construcció. II: Origen i evolució dels diferents tipus d'edificis: II.1: Els edificis públics i el *forum*. Les termes. II.2. Els temples. II.3. Els edificis lúdics.

IV 5 Escultura: I: Materials, tècnica i gèneres. II: Retrat: tipologia. III: Plàstica ideal: original grec i còpia romana. IV: Relleu "històric" descriptiu i al·legòric: origen i evolució. V: Relleu votiu, decoratiu i funerari. Sarcòfags: primers exemplars; difusió a partir de l'època d'Adrià; tipologia; temàtica.

IV 6 Ornamentació arquitectònica. I: Pintura: materials, tècniques i temàtica; origen i difusió dels anomenats quatre estils pompeians. II: Estuc. III: Mosaic: materials, tècniques, colors, tipus de decoració.

IV 7 Ceràmica: materials, tècnica i tipologia.

IV 8 Torèutica, terracota, glíptica, orfebreria i vidre.

Avaluació:

Examen final. Es tindrà en compte el reflex de les lectures complementàries a l'examen.

Tutoria Integrada:

Aquestes estaran adreçades a proporcionar elements bàsics per a la preparació de l'examen d'aquesta part de l'assignatura: lectures complementàries i preparació de temes.

Bibliografia: (La bibliografia més bàsica la marquem a l'inici de l'*ítem* amb un *)

Obres Generals sobre l'estudi de l'Art Clàssic

- *BIANCHI BANDINELLI, R., *Introducción a la arqueología clásica como historia del arte antiguo*, Madrid, 1982.
- *BIANCHI BANDINELLI, R., *Storicità dell'arte classica*, Florencia, 1943.
- **Enciclopedia dell'Arte antica, clásica e orientale* (= EAA), vols. I – VII et supp., Roma, 1958-1985.
- GRUMMOND, N.T. DE (ed.), *Dictionary for the history of classical archaeology*, Londres, 1988.
- *FATÁS, G., BORRÁS, G.M., *Diccionario de términos de arte y arqueología*, Barcelona, 1980 (hi ha edicions més actuals).
- PAUSANIAS, *Descripción de Grecia*, introducció, traducció i notes de M. C. Herrero Ingelmo, Madrid, 1994.
- PITARCH, J.A. et al. (ed.), *Arte Antiguo. Proximo Oriente, Grecia y Roma. Fuentes y documentos para la Historia del Arte*, Barcelona, 1982.
- POLLIT, J.J., *The Art of Greece, 1400-31 B.C.*, Nova Jersey, 1965.
- POLLIT, J.J., *The Art of Rome 753 B.C. - A.D. 337*, Cambridge, 1966 (reimp. 1983).
- TORREGO, M.E. (ed.), *Plinio el Viejo. Textos de historia del arte*, Madrid, 1988.
- VITRUVIO, *Los diez libros de arquitectura*, traducció d'A. Blánquez, Barcelona, 1970.

I. Art Prehel·lènic

- *AAVV, *El mundo micénico. Cinco siglos de la primera civilización europea 1600-1100 a.C.*, Madrid, 1991.
- AAVV, *Cycladic Culture. Naxos in the 3rd millenium BC.*, Atenes, 1990.
- BETANCOURT, P.P., *The history of Minoan pottery*, Princeton, 1985.
- CADOGAN, G., *Palaces of Minoan Crete*, Londres, 1976.
- CHADWICK, J., *The Mycenaean world*, Cambridge, 1977.
- DEMARGNE, P., *El nacimiento del arte griego*, El Universo de las Formas, Madrid, 1964.
- DICKINSON, O., *The Aegean Bronze Age*, Cambridge, 1994.
- *DOUMAS, C., *Cycladic art*, Washington, 1979.
- GENTZ-GENTLE, P., *Personal Styles in Early Cycladic Sculpture*, Atenes, 2001.
- GRAHAM, J.W., *The palaces of Crete* (ed. rev. Princeton, 1987).
- HAMILAKIS, Y., (ed.), *Rethinking "Minoan" Achaeology*, Atenes, 2002.
- HIGGINS, R., *Minoan and Mycenaean art*, Londres, 1981.
- MARINATOS, S., *Creta e Micene*, Florència, 1960.

II Art Grec

- BIEBER, M., *The sculpture of the Hellenistic age* (ed. rev. Nova York, 1981).
- BLANCO FREIJEIRO, A., *Arte griego*, Madrid, 1990 (7ª ed.)
- BOARDMAN, J., *Athenian black figure vases. A handbook*, Londres, 1974.
- BOARDMAN, J., *Athenian red figure vases. The Archaic Period*, Londres, 1975.
- BOARDMAN, J., *Greek sculpture. The Archaic period*, Londres, 1978.

- BOARDMAN, J., *Greek sculpture. The Classical period*, Londres, 1985.
- BOARDMAN, J., *Greek sculpture. The Late Classical period*, Londres, 1995.
- *BOARDMAN, J., *El arte griego*, Barcelona, 1991.
- COLDSTREAM, J.N., *Geometric Greece*, Londres, 1977.
- CHARBONNEAUX, J., *La sculpture grecque archaïque*, Paris, 1964.
- *CHARBONNEAUX, J. - MARTIN, R. - VILLARD, F., *Grecia arcaica (620-480 a.c.)*, Madrid, 1969.
- *CHARBONNEAUX, J. - MARTIN, R. - VILLARD, F., *Grecia clásica (480-330 a. de J.C.)*, Madrid, 1970.
- *CHARBONNEAUX, J. - MARTIN, R. - VILLARD, F., *Grecia helenística (350-50 a.de J.C.)*, Madrid, 1971.
- ELVIRA BARBA, M.A., *El arte griego III*, Madrid, 1989.
- ELVIRA BARBA, M.A., *Arte clásico*, Historia 16, Madrid, 1996.
- GINOUVÉS, R. - MARTIN, R., *Dictionnaire méthodique de l'architecture grecque et romaine*, Roma - Atenes, 1985.
- LEÓN ALONSO, P., *El arte griego II*, Madrid, 1989.
- MARTIN, R., *Architecture et urbanisme*, Roma, 1987.
- MORENO, R., *Pittura greca. Da Polignoto ad Apelle*, Milan, 1987.
- MORENO, P., *Scultura ellenistica*, Roma, 1994.
- *POLLITT, J.J., *Arte y experiencia en la Grecia clásica*, Bilbao, 1984.
- POLLITT, J.J., *El arte helenístico*, Madrid, 1989.
- RICHTER, G.M.A., *The sculpture and sculptors of the Greeks*, Londres, 1970.
- *RICHTER, G.M.A., *El arte griego. Una revisión de las artes visuales de la antigua Grecia*, Barcelona, 1980.
- RIDGWAY, B.S., *The severe style in Greek sculpture*, Princeton, 1970.
- RIDGWAY, B.S., *Fifth century styles in Greek sculpture*, Princeton, 1981.
- ROLLEY, C., *La sculpture grecque, 1. Des origines au milieu du Vè Siècle*, Paris, 1994.
- ROBERTSON, M., *El arte griego. Introducción a su historia*, Madrid, 1985.
- *SNODGRASS, A.M., *Arqueología de Grecia*, Barcelona, 1990.
- STEWART, A., *Greek sculpture. An exploration*, Londres, 1990.
- STORCH DE GRACIA, J., *El arte griego I*, Madrid, 1989.
- *WHITLEY, J., *The Archaeology of Ancient Greece*, Cambridge, 2001.

III Art Etrusc

- BIANCHI BANDINELLI, R., *L'arte etrusca*, Roma, 1982.
- BIANCHI BANDINELLI, R. - GIULIANO, A., *Los Etruscos y la Italia anterior a Roma*, El Universo de Las Formas, Madrid, 1974.
- *BONFANTE, L. (ed.), *Etruscan life and afterlife. A handbook of Etruscan studies*, Warminster, 1986.
- CRISTOFANI, M., *L'arte degli Etruschi*, Torí, 1978.
- PALLOTTINO, M., *Etruscologia* (7ª ed. Milà, 1984; reimpr., 1985).
- STEINGRÄBER, S., *Catalogo ragionato della pittura etrusca*, Milà, 1984.
- TORELLI, M., *L'arte degli Etruschi*, Roma-Bari, 1985.

IV Art Romà

- ADAM, J.P., *La construction romaine*, Paris, 1984.
- ANDREAE, B., *Arte romano. El Arte y las Grandes Civilizaciones*, Barcelona, 1974.
- *BARATTE, F., *El arte romano*, Barcelona, 1985.
- *BARATTE, F., *Histoire de l'art antique: L'art romain*, Paris, 1996.
- BARBET, A., *La peinture murale romaine: les styles décoratifs pompéiens*, Paris, 1985.
- BIANCHI BANDINELLI, R., *Roma, centro del poder*, El Universo de las Formas, Madrid, 1976.

- BIANCHI BANDINELLI, R., *Roma, el fin del arte antiguo*, El Universo de las Formas, Madrid, 1977.
- BIANCHI BANDINELLI, R., *Del Helenismo a la Edad Media*, Madrid, 1985.
- BRUNEAU, PH., *La mosaïque antique*, Paris, 1987.
- CLAVERIA, M., Exportación y comitentes del sarcófago romano de época imperial, *Verdolay*, nº. 8, 1996, p. 49-55.
- DE MARIA, S., *Gli archi onorari di Roma e dell'Italia romana*, Roma, 1988.
- GROS, P. - TORELLI, M., *Storia dell'urbanistica. Il mondo romano*, Roma - Bari, 1988.
- *GROS, P., *L'architecture romaine du début du IIIe. Siècle av. J.C. à la fin du Haut-Empire. 1 Les monuments publics*, Paris. 1996.
- *HENIG, M. (ed.), *El arte romano*, Barcelona, 1985.
- HUMPHREY, J.H., *Roman circuses. Arena for chariot racing*, Londres, 1986.
- MACKAY, A.G., *Houses, villas and palaces in the Roman world*, Londres, 1975.
- *MARTA, R., *Architettura romana. Tecniche costruttive e forme architettoniche del mondo romano*, Roma, 1985.
- MILBURN, R., *Early Christian art and architecture*, Londres, 1987.
- NASH, E., *Pictorial dictionary of Ancient Rome I-II*, Londres, 1961 (reimp., Nova York, 1981).
- SICHTERMANN, H. KOCH, G., *Römische Sarkophage*, Handbuch der Archäologie, Munich, 1982.
- *TURCAN, R., *L'art romain dans l'histoire*, Paris, 1995.
- ZANKER, P., *Augusto y el poder de las imágenes*, Madrid, 1992.